

OPINPOLULLA MONIKULTTUURISUUTEEN

Maija Pihkola

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Pihkola, Maija	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 33	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen saakka	
Työn nimi Opinpolulla monikulttuurisuuteen		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Miettinen, Raija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Työn tavoitteena oli opastaa monikulttuurista työtä aloittavaa opettajaa löytämään opinpolkuja monikulttuurisuuden kohtaamiseen. Monikulttuurisessa oppimisympäristössä opettajalla on haastava tehtävä eri kulttuureista tulevien opiskelijoiden kehityksen ja oppimisen tukijana. Työssä onnistuminen edellyttää jatkuvaa itse-, ihmis- ja maailmanymmärryksen kehittämistä. Kulttuurin tuntemus, tilanteenlukutaito ja monipuoliset pedagogiset valmiudet ja taidot auttavat rakentamaan siltaa kulttuurien välille. Työssä tarkasteltiin monikulttuurisen ammatillisuuden kehittymistä opettajan kasvuprosessin, toiminnan, vastavuoroisuuden, ajattelun, havainnoinnin ja oppimistaitojen kautta. Kulttuurien moninaisuus täytyy oppia ymmärtämään rikkautena ja uutena mahdollisuutena.</p> <p>Tutkimusmenetelminä käytettiin aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, osallistuvan havainnoinnin kautta monikulttuurisissa ryhmissä saatuja kokemuksia sekä Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija opintokokonaisuuden oppimistehtäviä.</p> <p>Työssä selvitettiin maahanmuuttajien toimintaympäristön, uuden elämän aloittamisen ongelmia sekä sopeutumisen prosessia. Lisäksi selvennettiin kulttuurin käsitystä sekä kulttuuritaustan merkitystä ihmisen ajatteluun ja vuorovaikutukseen. Työssä etsittiin ja hahmotettiin opinpolkuja monikulttuurisen työn aloittavalle opettajalle kohti monikulttuurista kompetenssia eli ammatillisuutta, työssä kehittyviä ja kehitettäviä tasoja. Kuvattiin omakohtaista monikulttuurisuuden kehittämisprosessia kokemuksen ja havainnoinnin kautta.</p> <p>Monikulttuuriseksi opettajaksi kehittyminen vaatii opettajalta oman kehityksen ja siihen vaikuttavien ristipaineiden tunnistamista. Ammatillinen kasvu on elämänmittaista ja sidoksissa yhteiskunnan kehitykseen. Kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden myötä opettajalta odotetaan monialaista ja yhteistoiminnallista osaamista perinteisen yksilöasiantuntijuuden sijaan.</p>		
Avainsanat (asiasanat) identiteetti, monikulttuurisuus, kulttuurienvälisyys, kulttuurierot, kulttuurishokki, kulttuurivaikutukset, opettajuus, oppimisprosessi		
Muut tiedot		

Author(s) Pihkola, Maija	Type of Publication Development project report	
	Pages 33	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Learning process to multicultural teaching		
Degree Programme Vocational Teacher Education College		
Tutor(s) Miettinen, Raija		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The aim of the paper is to provide guidance for teachers who start working in multicultural environments. When working in multicultural environments the challenge is how to support the development and learning processes of the students coming from different cultural backgrounds. Continuous development of the understanding about the human beings, about the world and self-understanding will be needed in order to succeed in the task. Familiarity with the culture, situational sensitivity and pedagogical skills help to build a bond between cultures. Multicultural professionalism will develop through personal learning process, action, interaction, thinking and observation. The diversity of different cultures must be understood as richness and new possibility.</p> <p>This development project will firstly present the general living environment of immigrants and discuss some of the general problems related to starting a new life in a new environment and to the readjustment process. Secondly, the concept of culture and the importance of cultural background as a factor affecting the ways of thinking and interaction will be clarified. Thirdly, means to develop multicultural competence as a teacher will be outlined. In addition, development process in multicultural teaching will be described through personal experience and observation.</p> <p>Recognition of a personal development process and pressures affecting this development will be required for a teacher to succeed in multicultural teaching environment. Improving professional skills is a process that should last for a lifetime. In addition to personal efforts, competence building is closely related general societal development. Internationalisation and multiculturalism require new kind of teaching skills in multidisciplinary subjects.</p>		
<p>Keywords cultural differences, cultural shock, identity, multiculturalism, interculturalism, learning process, teaching, cultural impacts</p>		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
1.1 Lähtökohta ja aihe.....	2
1.2 Kehittämishankkeen tavoitteet ja rajaus.....	3
1.3 Tutkimusmenetelmät.....	4
2 MAAHANMUUTTAJAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	4
2.1 Uusi elämäntilanne	4
2.2 Kulttuurishokki.....	5
2.2.1 Maahanmuuttaja ja ympäristöön sopeutuminen	6
2.3 John Berryn nelikenttäteoria	7
2.4 Kotouttaminen.....	8
3 OPETTAJA MONIKULTTUURISESSA YMPÄRISTÖSSÄ.....	11
3.1 Kulttuurien välinen kommunikaatio	11
3.2 Bennetin malli yksilön kulttuurisesta kehitymisestä.....	12
3.3 Opettajan monikulttuurinen kompetenssi.....	14
3.3.1 Minä käsitys ja identiteetti	15
3.4 Oppimis- ja opetuskulttuuri	17
3.5 Opettaja monikulttuurisena kasvattajana	18
3.6 Pätevöityminen monikulttuuriseksi opettajaksi.....	19
4 OPINPOLKUNI KOKEMUKSET JA HAVAINNOT	20
4.1 Taustaa.....	20
4.2 Maahanmuuttajien koulutuksen järjestämisestä	21
4.3 Stereotypiat ovat osa kulttuurista kanssakäymistämme.....	23
4.4 Elävää elämää maahanmuuttajaryhmästä.....	24
4.5 Mietteitä Suomessa ulkomaalaisena olemisesta.....	26
4.6 Minä kulttuurien välisen vuorovaikutuksen edistäjänä	27
4.7 Käytännön vinkkejä opettajalle	29
5 POHDINTAA	29
LÄHTEET.....	32

1 JOHDANTO

1.1 Lähtökohta ja aihe

Toimin luokanopettajana vuosina 2005 – 2006 monikulttuurisessa Paavolan koulussa Hyvinkäällä, jossa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuus oli yli 20 %. Työskentely maahanmuuttajataustaisten lasten ja heidän vanhempiensa kanssa oli antoisaa ja rikasta mutta vaativaa kieli ym. vaikeuksien takia. Kiinnostukseni monikulttuuriseen työhön heräsi ja työn ja opiskelun myötä tunne on vain syventynyt. Onko asenteeni monikulttuurisuuden kannalta rakentava ja kuinka voin kehittää sitä? Mitkä ovat vuorovaikutustaitoni? Kuinka voin kehittyä kuulemaan ja kohtaamaan erilaisia ihmisiä? Mikä on joustavuuteni ja koulutusvalmiuteni? Miten voisin auttaa maahanmuuttajia menestymään paremmin suomalaisessa toisen asteen ja vapaan sivistystyön oppimis- ja opiskelukulttuurissa? Millaisia tarpeita opiskelijoilla ja vaatimuksia opiskelijoilla on? Millaiset ovat maahanmuuttajien arjen puitteissa olevat mahdollisuudet osallistua opiskeluun? Millaista monikulttuurisen ryhmän opettaminen parhaimmillaan on?

Aloittaessani opettajan pedagogisia opintoja toimin Hyvinkään kansalaisopistossa päätoimisen tekstiilityönopettajan viransijaisena. Syksyllä 2006 Hyvinkään kansalaisopisto anoi Opetushallitukselta erityisavustusta ”Moniko”-monikulttuurisuus tutuksi ja tavaksi kansalaisopistossa kokeilu- ja kehittämishankkeeseen vuosille 2007 - 2009. Hankkeen tavoitteena on maahanmuuttajien kieli- ja kulttuurikoulutuksen kehittäminen. Lupauduin hankkeen koordinaattoriksi hankkeen toteutuessa. Maaliskuussa 2007 valtio myönsi kokeilu- ja kehittämisasiavustusta vuosille 2007 - 2008.

Opettajat ja oppilaitosten henkilökunta ovat uusien haasteiden edessä. Yhä useampi opettaja työskentelee monikulttuuristen opiskelijaryhmien kanssa

tulevaisuudessa. Vaikka Suomessa asuvien ulkomaalaisten osuus koko väestöstä on verrattain pieni (n. 2 %), ulkomaalaisten määrä on kasvanut yli 4 - kertaiseksi viime vuosikymmenen alusta. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrä tulee kasvamaan jatkuvasti eri koulutusasteilla ja tämä ryhmä tarvitsee paljon erilaista koulutuksellista tukea tullakseen tasavertaisiksi jäseniksi suomalaisten kanssa.

1.2 Kehittämishankkeen tavoitteet ja rajaus

Kehittämishankkeen tavoitteena on opastaa monikulttuurista työtä aloittavaa opettajaa löytämään opinpolkuja monikulttuurisuuden kohtaamiseen. Kehityshankkeeni kautta olen tutustunut alan kirjallisuuteen ja tehtyihin tutkimuksiin samalla orientoituen koordinaattorin tehtäviin. Monikulttuurisessa oppimisympäristössä opettajalla on haastava tehtävä eri kulttuureista tulevien opiskelijoiden kehityksen ja oppimisen tukijana. Tämä tehtävä edellyttää jatkuvaa itse-, ihmis- ja maailmanymmärryksen kehittämistä. Kulttuurin tuntemus ja tilanteenlukutaito sekä monipuoliset pedagogiset valmiudet ja taidot auttavat rakentamaan siltaa kulttuurien välille. Oppimiskäsitykset vaihtelevat kulttuureittain ja aikakausittain. Opettajan oma oppimiskäsitys vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten hän organisoii oppilaittensa oppimista. Kulttuurien moninaisuus täytyy oppia ymmärtämään rikkautena ja uutena mahdollisuutena uhkan sijaan.

Kehityshankkeessani tutustun maahanmuuttajien toimintaympäristöön, uuden elämän aloittamisen ongelmiin uudessa kotimaassa sekä sopeutumisen prosessiin. Etsin opinpolkuja monikulttuurisen työn aloittavalle opettajalle identiteetin rakentumista, itsetuntemuksen kehittämistä ja selventämistä varten. Selvennän kulttuurin käsitettä ja erilaisten kulttuuritaustojen merkitystä ihmisen ajatteluun ja vuorovaikutukseen. Selvitän myös omaa ja yhteiskunnan suhtautumista vierauteen; erilaisuuteen ja ennakkoluuloihin. Pohdin myös oman opettajuuteni kehittymistä ja tulevaisuuden näkymiä.

Kehittämishankkeeni rajaan varsinaiseen opettajuuden kehittämiseen kohti monikulttuurisuuden ymmärrystä pedagogisesta näkökulmasta käsin.

Kansalaisopiston Moniko-hanke tarjoaa taustan ja konkreettisen kiinnostuksen hankkeelle.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelminä käytän aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, osallistuvan havainnoinnin kautta saamia kokemuksia sekä Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija opintokokonaisuuden oppimistehtäviä.

Osallistuin kaksi kertaa Hyvinkään MAMU-ryhmän kokouksiin, joissa käsiteltävinä asioina oli mm. Hyvinkään kaupungin Kotouttamisohjelman päivittäminen, Hyvinkään kaupungin tulkkipalvelut sekä Hyvinkäällä asuvista afgaanipakolaisista tehty opinnäytetyön esittely. Vierailin Hyvinkään - Riihimäen aikuiskoulutuskeskuksessa neljässä eri maahanmuuttajaryhmässä havainnoimassa ryhmän oppimisympäristöä, toimintaa, opiskelijoiden ja opettajien välistä vuorovaikutusta. Informoin samalla ryhmiä kansalaisopiston Moniko-hankkeesta ja kartoitin opiskelijoiden toiveita ja tarpeita järjestettävien kurssien sisällöistä. Vierailin myös Hyvinkään Kansainvälisessä Naistenkerhossa tutustumassa ryhmän toimintaan ja kerholaisten tekemiin käsitöihin. Kerhoa informoitiin ja haastateltiin Moniko-hankkeesta.

2 MAAHANMUUTTAJAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Uusi elämäntilanne

Tavallisen suomalaisen saattaa olla vaikea ymmärtää maahanmuuttajan tilannetta uudessa kotimaassa. Maahanmuuttajan suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutuminen on vain osa uuden elämän monisärmäisyyttä. Vaikka muutto voi olla uuden alku, siteet entiseen kotimaahan ovat edelleen olemassa ja siihen liittyy aina luopumista menneisyydestä. Edessä on myös sopeutuminen maan etniseen vähemmistöryhmään uudessa kotimaassa. Sopeutuminen suomalaisuuteen tapahtuukin yleensä vasta oman vähemmistöryhmän suomalaisuuteen sopeutumisen kautta. Maahanmuuttajan

arjen sitoutuminen näihin kolmeen eri maailmaan vaihtelee yksilöiden ja elämäntilanteiden mukaan. (Räty 2002, 108.)

2.2 Kulttuurishokki

Uuteen ympäristöön sopeutumista voidaan kuvata kulttuurishokin avulla, joka prosessina on verrattavissa minkä tahansa kriisin läpikäymiseen.

Maahanmuuttajien kanssa työskennellessä on tärkeitä osata tunnistaa kulttuurishokin eri vaiheet maahanmuuttajan käyttäytymisen ymmärtämiseksi ja omien reaktioiden hallitsemiseksi. Sopeutusprosessi on yksilöllinen ja useiden eri tekijöiden summa. Vapaaehtoisesti kotimaansa jättäneen sekä suomalaisen kulttuurin kaltaisen omaavan maahanmuuttajan sopeutuminen on ymmärrettävästi helpompaa kuin pakolaisen. Kotimaassaan hankitun kielitaidon ja koulutuksen lisäksi suuri merkitys on maahanmuuttajan perheellä ja uuden ympäristön tukitoimilla. Myös maahanmuuttajan persoonallisuudesta riippuu prosessin eri vaiheiden kesto ja voimakkuus. Vaiheet saattavat kestää kuukausista vuosiin, joillekin kriisi jatkuu läpi elämän. Jollekin kahden kulttuurin hallitseminen yhtä aikaa on tuskaa, joku toinen puolestaan sopeutuu kivuttomasti. (Räty 2002, 120 - 121.)

Rädyn (2002) teoksessa kulttuurishokin eteneminen (mm. Adler 1975, Yoshikawa 1987, Forsander 1994) voidaan esittää seuraavasti:

Kuherruskuukausivaiheessa ihminen on optimistinen ja innostunut kaikesta uudesta vaikka onkin tietoinen rajoittavista kulttuurieroista. Pakolaiselle tärkeintä saattaa olla turvallinen ympäristö ja hän voi tietoisesti unohtaa ikävät muistot ja tunteet.

Torjuntavaiheessa hän on turhautunut uuden elämän aloittamiseen liittyvistä ongelmista ja suhtautuu vihamielisesti uuteen kulttuuriin. Kasautuneet kielteiset reaktiot saattavat aiheuttaa voimakkaitakin reaktioita tilanteissa, joissa ulkopuolinen kuvittelee asioiden olevan hyvällä mallilla.

Tasapainonhakuvaiheessa ihminen hyväksyy uuden elämän tosiasiat, mahdollisuudet ja rajoitukset.

Useamman kulttuurin hallintavaiheessa ihminen on omaksunut kahden kulttuurin arvot, tavat ja kielen ja osaa tasapainoilla kahden kulttuurin välillä. (Räty 2002, 121.)

Sopeutumisen kulkua on vaikea ennakoida. Kulttuurishokin aiheuttama stressi saattaa myös laukaista puolustusmekanismeja, jotka ovat henkilölle itselleen tiedostamattomia. Regressio eli psyykkinen taantuminen on tyypillistä silloin kun ympäristön vaatimukset käyvät liian koviksi. Ihminen luovuttaa eikä jaksaa ottaa vastuuta omasta tilanteestaan. Taantumavaiheessa maahanmuuttajan vaatimukset saattavat tuntua suhteettomilta työntekijän näkökulmasta ja tilanne on stressaava myös vastapuolelle. Toinen tyypillinen reaktio on menetysten ja vaikeuksien kieltäminen ja ylioptimistinen suhtautuminen omaan tilanteeseen. Tunnelatausten purkautuessa psykosomaattisten oireiden kautta maahanmuuttaja saattaa tuntea itsensä sairaaksi. Maahanmuuttaja saattaa myös olla epäluuloinen ja negatiivinen ympäristöönsä kohtaan ja heijastaa vaikeutensa ympäristöstä johtuviksi. Masennus, ahdistus ja erinäiset psykosomaattiset oireet ovat tyypillisiä sopeutumisesta johtuvan stressin purkautumistapoja. Vaillinaisen kielitaidon takia stressin purkamisen ja tunteiden ilmaisu puhumalla on vaikeaa. (Räty 2002, 122 -123.)

2.2.1 Maahanmuuttaja ja ympäristöön sopeutuminen

Rädyn (2002) mielestä uudella ympäristöllä on kotoutumisen onnistumisessa ratkaiseva merkitys. Sopeutumisen kannalta on tärkeää maahanmuuttajalle tiedostaa oma asemansa yhteisössä ja mahdollisuudet säilyttää oman kulttuurin tavat, arvot ja toimintamallit. Toisaalta hänen tulee tiedostaa myös halunsa omaksua suomalaista kulttuuria. Toisena näkökulmana on tarkasteltava miten valtakulttuuri tukee maahanmuuttajan kotoutumista ja olettaa hänen käyttäytyvän? Tarkoittaako ympäristöön sopeutuminen suomalaisen elämäntavan ja arvojen omaksumista vai oman etnisyyden säilyttämistä? Onko vähemmistökulttuurin säilyttäminen vähemmistön oma tehtävä vai pitääkö yhteiskunnan tukea vähemmistöä kulttuurin säilyttämisessä? (Räty 2002, 124.) Lehtien mielipidepalstoilta voi usein lukea

mielipiteitä siitä kuinka maahanmuuttajilla on kaikkea muuta vähän mutta aivan liikaa kulttuuria painolastina uudessa kotimaassa.

2.3 John Berryn nelikenttäteoria

Räty (2002) toteaa John Berryn nelikenttäteorian olevan yksi tunnetuimmista yhteiskunnan ja vähemmistöjen välistä suhdetta kuvaavista teorioista. Hän määrittelee integraation teoriassaan akkulturaatioteorian avulla.

Akkulturaatiolla tarkoitetaan kahden (tai useamman) autonomisen ryhmän kohdatessa kanssakäymisen seurauksesta ryhmän toimintaan aiheutuneita muutoksia. Käytännössä vaikutteita siirtyy enemmän vahvasta ryhmästä heikompaan vaikka periaatteessa muutoksia tapahtuu kummassakin ryhmässä. Teorian avulla Berry ristiintaulukoi toisaalta vähemmistöryhmän oman identiteetin ja kulttuurin tärkeyden ja toisaalta tärkeyden pitää suhteita yllä valtakulttuuriin ja muihin alakulttuureihin. (Räty 2002, 125.)

	Tärkeää säilyttää oma identiteetti ja kulttuuri		
		Kyllä	Ei
Tärkeää ylläpitää eri etnisten ryhmien välisiä suhteita	Kyllä	Integraatio/ sopeutuminen	Assimilaatio/ sulautuminen
	Ei	Separaatio/ eristäytyminen	Marginaalisaatio/ syrjäytyminen

KUVIO 1. Berryn nelikenttäteoria havainnollistaa akkulturaation eri mahdollisuudet (Räty 2002, 125).

Rädyn (2002) mukaan *kotoutumisen* tavoitteena oman kielen ja kulttuurin säilyttämisen ohella on osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan täysivaltaisena jäsenenä. Kotoutumista käytetään nykyään termin *integraatio* vastineena ja sitä pidetään *ihanneakkulturaationa*.

Separaatio on kyseessä silloin, jos oman identiteetin ja kulttuurin säilyttämisen ohella ei kyetä solmimaan suhteita ympäröivään yhteiskuntaan. Ihminen haluaa ehkä säilyttää oman entisen elämäntapansa, on kosketuksissa vain

oman etnisen jäsenten kanssa mutta toisaalta myös ympäröivä yhteiskunta voi torjua hänet.

*Assimilaatio*ssa maahanmuuttaja pyrkii mahdollisimman nopeasti oppimaan uuden kielen, valtakulttuurin tavat ja arvostukset pärjätäkseen uudessa ympäristössä. Hän pyrkii toimimaan suomalaisen tavoin ja puhuu suomea lapsilleen. Vaikka Suomen maahanmuuttopolitiikka korostaa virallisesti integraation merkittävyyttä, monet toimet vaikuttavat assimiloivilta. Päiväkodeissa maahanmuuttajalapsille opetetaan vain suomea ja yleensä maahanmuuttajat pyritään ohjaamaan mahdollisimman pian normaalipalvelujen piiriin vedoten kuntien säästöohjelmiin.

Marginalisoituminen uhkaa, jos maahanmuuttaja ei omaksu valtakulttuuria eikä toisaalta arvosta omankaan kulttuurin säilyttämistä. Yhteiskunnallisella tasolla välinpitämätön suhtautuminen maahanmuuttajiin ja puutteelliset kotoutumisohjelmat edistävät marginalisoitumista. Etenkin nuoret jotka eivät omaksu vanhempiensa kieltä eivätkä saa kunnollista suomen kielen koulutusta ovat vaaravyöhykkeessä. (Räty 2002, 126 – 127.)

2.4 Kotouttaminen

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta (493/1999) tuli voimaan 9.4.1999. Kotouttamista tukevien toimenpiteiden piiriin voi kuulua Suomessa ulkomaalaislain (378/1991) 30 §:n perusteella turvapaikkaa hakenut henkilö, kunnes hänelle on myönnetty oleskelulupa tai hänen maasta poistamista koskeva asiansa on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu ja pantu käytäntöön. Se mitä tässä laissa säädetään pakolaisesta, sovelletaan myös henkilöön:

1. jolle on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 31 §:n mukaan suojelun tarpeen vuoksi tai ulkomaalaislain 18 §:n 4 kohdassa tarkoitettusta painavasta humanitaarisesta syystä; sekä

2. joka on pakolaisen tai 1 kohdassa tarkoitetun henkilön perheenjäsen tai muu omainen edellyttäen, että hänellä on ollut perheside pakolaisen tai oleskeluluvan saaneen henkilön kanssa ennen tämän maahantuloa Suomeen.

Lain (493/1999) tavoitteena (1 §) on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista sekä turvata turvapaikkahakijoiden välttämätön toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto.

Kotoutumisella tarkoitetaan (2 §) maahanmuuttajien yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen sekä viranomaisten kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja. (L 9.4.1999/493.)

Jokaisen kunnan tulee laatia maahanmuuttajille kotoutumisohjelma, joka sisältää suunnitelman työvoimaviranomaisten, muiden viranomaisten ja kansaneläkelaitoksen yhteisesti laadituista tavoitteista ja voimavaroista maahanmuuttajien kotouttamisesta. Seuraavassa otteita Hyvinkään kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelmasta:

Hyvinkäällä oli 1.1.2007 väestönrekisterikeskuksen tilaston mukaan kirjoilla 44 306 asukasta, joista ulkomaalaisia 926. Kaikkiaan Hyvinkäällä asui 65 eri maan kansalaisia, joista isoin ryhmä on virolaiset (162), toiseksi eniten venäläisiä (149). kolmanneksi eniten Serbia Montenegro/Kosovon albaaneja (114) ja neljänneksi afgaaneja (103). (Hyvinkään kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2007, 4.)

Vuodesta 1988 lähtien Hyvinkäällä on kokoontunut pakolaistyöryhmä, jonka nimi muutettiin vuoden 2003 alussa Maahanmuuttajien työryhmäksi (MAMU). MAMU-ryhmä huolehtii maahanmuuttajien kotouttamisesta, tekee aloitteita ja esityksiä maahanmuuttajien asioista sekä tiedottaa maahanmuuttajia ryhmän toiminnasta. Ryhmään kuuluvat mm. Hyvinkään kaupungin keskushallinto, perusturva, tilapalvelut, sivistystoimi (opetustoimi, kansalaisopisto, kirjasto, nuorisopalvelut) ja muita tahoja työvoimatoimisto, Hyvinkää-Riihimäen

Aikuiskoulutuskeskus, Seurakunta, Kela, Poliisi, Maahanmuuttajien edustajat, 4H-yhdistys, Kiinteistöjenhoito Oy sekä SPR. (Hyvinkään kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2007, 4 - 5.)

Hyvinkään kansalaisopisto

Kansalaisopisto tarjoaa suomen kielen opetusta ulkomaalaisille arki-iltaisin järjestettävien alkeiskurssien, jatkokurssien ja keskustelukurssien muodossa. Näiden kurssien toivotaan palvelevan erityisesti niitä maahanmuuttajia, jotka eivät voi opiskella täysipäiväisesti. Kansalaisopisto voi myös tarvittaessa tarjota räätälöityä suomen kielen opetusta erilaisille kohderyhmille.

Monikulttuurisuudesta kiinnostuneille henkilöille suunnattu ” Yhteistyö on voimaa ”- kurssin tavoitteena on saada mukaan sekä maahanmuuttajia että suomalaisia opiskelijoita kulttuurienväliseen kanssakäymiseen. Kurssin teemat muovautuvat osanottajien toivomusten ja tarpeiden mukaan.

Kansalaisopisto sai valtion kokeilu- ja kehittämisavustusta vuosille 2007 - 2008 Moniko – monikulttuurisuus tutuksi ja tavaksi kansalaisopistossa - hankkeeseen. Projektin myötä käynnistetään kädentaitojen, tieto- ja viestintätekniiikan sekä liikunnan kurseja maahanmuuttajille. Projekti on suunniteltu kolmivuotiseksi. (Hyvinkään kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2007, 12.)

Moniko-hankkeen tavoitteiksi asetettiin kielen ja kulttuurin oppiminen toiminnallisten menetelmien, käsityön, liikunnan ja tietotekniikan avustuksella. Hankkeen avulla pyritään myös vahvistamaan maahanmuuttajien identiteettiä ja oman kulttuuriperinteen ylläpitämistä sekä lisäämään vuorovaikutusta eri kulttuurien kesken. Kurssien sisältöjä laatiessa pyritään kartoittamaan maahanmuuttajaperheiden oppimistarpeet huomioiden maahanmuuttajan tiedot, taidot ja kiinnostuksen kohteet. Hanke lisännee myös yhteistyötä Hyvinkään maahanmuuttajien työryhmän ja maahanmuuttajien edustajien kanssa. Moniko-hankkeen kohderyhminä ovat Hyvinkäällä asuvat ja Hyvinkäälle muuttavat maahanmuuttajat.

3 OPETTAJA MONIKULTTUURISESSA YMPÄRISTÖSSÄ

3.1 Kulttuurien välinen kommunikaatio

Alitolppa-Niitamon (1993) mukaan kommunikaatio on yksilön käyttäytymistä, joka syntyy yksilön halusta olla vuorovaikutuksessa muiden yksilöiden kanssa ja siten yhdistää ihmisiä toisiinsa. Käyttäytymisemme saa aikaan vastapuolella sellaisen reaktion millaisen merkityksen vastapuoli käyttäytymiselleemme antaa. Käyttäytymisemme tulkinta on suhteessa vastapuolen aikaisempiin kokemuksiin eli mm. yksilön kulttuurin antama malli ja yksilölliset kokemukset vaikuttavat merkityksen syntyyn. (Alitolppa-Niitamo 1993, 138.)

Stereotyyppiat eli ennakkoluulot näkyvät helposti jokapäiväisessä käyttäytymisessämme. Epävarmuus, epäluuloisuus ja väärinkäsitykset etenkin vieraaseen kulttuuriin kuuluvan henkilön kanssa on jokaiselle ulkomaalaisen kanssa keskustelleelle tuttua. Emme käytäydy epäluuloisesti välttämättä tietoisesti vaan oma taustamme, sen arvomaailma, normisto, tavat ja uskomukset ohjaavat meitä käyttäytymisessämme kohdatessamme toista kulttuuria.

Jaakkolan (1999) mielestä suomalaisten ulkomaalaisasenteet ovat aiempaa myönteisiä. Hän kuvaa tutkimuksessaan suomalaisten suhtautumista maahanmuuttajiin 1987, 1988, 1993, 1998 ja 1999 koko väestöä edustavien haastatteluaineistojen valossa. Tutkimuksessa konfliktiteorian mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin riippuisi keskeisesti siitä pelkäävätkö suomalaiset uhkaavan heidän työpaikkojaan ja sosiaalietujaan. Kontaktiteorian mukaan taas kanssakäyminen maahanmuuttajien kanssa helpottuu kontaktien lisääntyessä, monipuolistuessa ja muuttuessa henkilökohtaisemmiksi niitä solmittaessa statukseltaan samanarvoisten kanssa. (Jaakkola 1999, 185.)

Jaakkola (1999) toteaa molempien teorioiden saaneen vahvistusta tutkimuksesta. Kielteisintä suhtautuminen maahanmuuttajiin oli taloudellisen

laman ja massatyöttömyyden aikaan jolloin lisäksi yllättäen Suomeen tuli turvapaikanhakijoita enemmän kuin aiemmin tai sen jälkeen. Tällöin suomalaiset kokivat sosioekonomista uhkaa aikaisempaa enemmän ja pelkäsivät turvapaikanhakijoiden vievän työpaikkoja ja kasvattavan sosiaalimenoja entuudestaan. Lamavuoden jälkeen turvapaikkoja haettiin vähemmän ja elintason noustessa matkustaminen ulkomailla lisääntyi ja kanssakäyminen ulkomaalaisten kanssa lisääntyi. Euroopan unioniin liittyminen lisäsi eurooppalaisuuden tunnetta suomalaisissa ja kontaktiteorian mukaan asenne ulkomaalaisiin muuttui myönteisemmäksi. Suomalaiset ovat tottuneet vähitellen nopeasti kasvavaan maahanmuuttajien määrään. Osa suomalaisista jopa kannattaa suurempia pakolaiskiintiöitä. Toisaalta myös maahanmuuttajien tuomia positiivisia seurauksia kuten kulttuurielämän monipuolistumista, elämäniloisuuden lisääntymistä, suomalaisten kielitaidon karttumista, kaupankäynnin kasvua ja talouselämän elpymistä korostettiin enemmän vuonna 1998 kuin 1993. (Jaakkola 1999, 186 -188.)

3.2 Bennetin malli yksilön kulttuurisesta kehittämisestä

Englantilainen kulttuurintutkija Milton Bennett on kehittänyt mallin, joka pyrkii kuvastamaan sitä, miten yksilö kasvaa ja kehittyy kulttuurisesti. Malli, jossa on kuusi vaihetta, tarjoaa viitekehyksen oman kulttuurisen kompetenssin tarkasteluun ja kehittämiseen. Kolme ensimmäistä vaihetta ovat *ethosentrisiä*. *Ethosentriinen* henkilö on kulttuurisesti kapea-alainen, tarkastelee asioita vain omasta kulttuuristaan käsin ja torjuu erilaisuuden. Kolme viimeistä vaihetta ovat jo etnorelatiivisella tasolla; Yksilö näkee oman toimintansa kulttuurisidonnaisena ja on herkempi hyväksymään toisenlaiset tavat sekä valmis tarpeen tullen myös mukautumaan niihin. (Anttila 2007, verkkoluentomateriaali. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Teoksesta Bennett, M. 1998 (toim.) Basic Concepts of Intercultural Communication. Intercultural Press, Inc.)

Seuraavassa Bennetin (1998) mukaan eri vaiheet kuvattuina:

Kieltämisvaiheessa yksilöllä ei ole juuri kokemusta toisesta kulttuurista eikä hän tiedosta kulttuuristen erojen olemassaoloa. Tämän vuoksi hän helposti käsittelee vieraita kulttuureita ja niiden edustajia stereotyyppien kautta. Oman kulttuurin toimintatavat nähdään niinä ainoina ja oikeina. Stereotyyppit on yleistettyjä vallalla olevia uskomuksia, jotka perustuvat liian rajallisille kokemuksille. Stereotyyppit voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä.

Puolustautumisvaiheessa yksilö herää ymmärtämään kulttuurien välisiä eroja mutta liittää niihin negatiivisia ajatuksia. Oma kulttuuri nähdään parhaimpana meille kuuluvana ja vieras kulttuuri toisille kuuluvana "kehittymättömänä" kulttuurina.

Väheksymisvaiheessa yksilö alkaa tunnistaa ja hyväksyä vieraasta kulttuurista ulospäin näkyvät sosiaaliset normit ja tavat kuten erilaiset ruokailutottumukset ja tervehtiminen. Tässä vaiheessa alkaa kulttuuristen erojen väheksyminen: loppujen lopuksi kaikki ihmiset ovat samanlaisia, erot ovat vain pinnallisia.

Hyväksymisvaiheessa etnorelatiiviselle tasolle siirryttäessä kulttuurinen ymmärrys lisääntyy ja yksilö oppii nauttimaan kulttuurieroista. Hän oivaltaa myös että oma kulttuuri, sen tavat ja uskomukset ohjaavat hänen käyttäytymistään. Kaikki kulttuurit eivät kuitenkaan ole samanarvoisia.

Mukautumisvaiheessa yksilöllä on tietoa ja taitoa toimia tehokkaasti erilaisten kulttuurien edustajien kanssa. Hän kykenee liikkumaan oman kulttuurinsa ja toisten kulttuurien välillä ymmärtäen muiden kulttuurien tapoja asettamatta kulttuureita paremmiksi ja huonommiksi. Tietynlainen kulttuurienvälinen herkkyys kasvaa ja yksilö oppii aistimaan uusia tilanteita molempien osapuolten kannalta ja osaa muuttaa omaa käytöstään tilanteen mukaan.

Integraatiovaiheessa yksilöt ovat saaneet paljon vaikutteita eri kulttuureista ja omaavat usein jo syntyessään monikulttuurisen taustan. Yksilöllä ei olekaan vain yhtä kulttuurista identiteettiä vaan se koostuu eri kulttuurien vaikutuksista.

Monikulttuurisen taustansa avulla hän pystyy joustavasti liikkumaan ja mukauttamaan toimintaansa kulttuurienvälisissä kohtaamisissa.

(Anttila 2007, verkkoluentomateriaali. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Teoksesta Bennett, M. 1998 (toim.) Basic Concepts of Intercultural Communication. Intercultural Press, Inc.)

3.3 Opettajan monikulttuurinen kompetenssi

Monikulttuurisuus voi myös olla eräänlainen elämänkatsomus henkilöille, jotka ovat kohdanneet monikulttuurisuutta elämänsä aikana. Edellytyksenä monikulttuurisen identiteetin syntymiselle on ymmärtää erilaisia kulttuureja ja niiden erilaisuutta. Valmistautuessaan kulttuuriseen vuorivaikutukseen opettajan tulee kyetä tarkastelemaan asioita eri näkökulmista, tahtoa kohdata uusia tilanteita, avoimuutta ja etenkin kyky reflektoida omaa käytöstä. Kaksikulttuurisuus jouduttaa omalla tavallaan yleispätevään eettisyyteen kasvamisprosessia, joka yleensä vie ihmiseltä eliniän. (Talib 2005, 40.)

KUVIO 2. Kuvio pyrkii hahmottamaan monikulttuurisuustyössä kehittyviä ja kehitettäviä tasoja eli opettajan monikulttuurista kompetenssia. (Talib 2005, 43.)

Talibin (2005, 43) mukaan monikulttuurinen ammatillisuus voidaan ymmärtää laajentuneena itseymmärryksenä, empatiana, kriittisenä suhtautumisena työhön sekä erilaisten todellisuuksien ja elämäntapojen hahmottamisena.

3.3.1 Minä käsitys ja identiteetti

Eettiseen toimintaan pystyvällä opettajalla on selkeä *minäkäsitys*. Ihminen voi tietoisella toiminnallaan muokata tai muuttaa käsitystään itsestään. Minuuden ja identiteetin raja on häilyvä. Minuus on persoonan järjestelmä, jonka henkilö tuntee parhaiten itse ja minuus ohjaa ihmisen käyttäytymistä. Identiteetti puolestaan ilmaisee kaikkia ryhmiä ja määritteitä, joilla yksilö voidaan kuvata kuten esim. sukupuoli, etnisyys, ikä, sosiaaliluokka jne. Liebkind (1994) korostaa, että identiteetin sisältö voi olla annettu, omaksuttu tai saavutettu. Saavutettu identiteetti ymmärretään parhaiten yksilön omien ponnistelujen tulokseksi. Omaksuttua identiteettiä voi jokainen yksilö muokata halunsa mukaan. (Talib 2005, 45.)

Yksilön identiteetti vaikuttaa ratkaisevasti opettajuuteen. Kokemukset lapsuudesta asti ohjaavat tietoisesti ja tiedostamatta opettajan toimintaa. Yksittäiset merkitykselliset tapahtumat opettajan elämässä saattavat vaikuttaa syvällisesti hänen kasvatuskäsityksiinsä ja toimintatapoihin. Siksi oman elämäntarinan pohtiminen, unohtamatta kipeitäkin asioita, auttaa oman minän ja identiteetin selvittämisessä. Oman opettajuuden kehittyminen ja omien toimintatapojen ymmärtäminen myös omien ja yhteisesti jaettujen kokemusten kautta on helpompaa. Toisaalta opettajan täytyy myös hyväksyä rajallisuutensa. (Talib 2005, 45 - 46.)

Etninen identiteetti: Ryhmäidentiteettiä määriteltäessä nousee mm. seuraavia identiteetin määreitä: *kansallinen, etninen ja sosiaalinen identiteetti*. Saamelainen, juutalainen tai romaani edustavat *etnistä identiteettiä* ja suomalainen tai somalialainen *kansallista identiteettiä*. *Sosiaalinen identiteetti* koostuu puolestaan kaikista niistä ryhmistä johon yksilö tuntee kuuluvansa esim. ikänsä ja sukupuolensa suhteen. Käsitteet etnisistä kulttuureista ja ryhmistä muovautuvat helposti stereotyyppisiksi uskomuksiksi, jotka siirtyvät sukupolvesta toiseen. (Talib 2005, 46 - 47.)

Maahanmuuttajan tavoin jokainen monikulttuurisessa työympäristössä toimiva opettaja läpikäy oman kulttuurishokkinsa. Kaikkonen (1999, 24 - 25) korostaa sitä, että kun ihminen oppii kestämään monitulkintaisia tilanteita ja nauttii toisten kulttuurien kohtaamisesta ja oppimisesta, hänen erilaisuuden sietokykynsä kasvaa. Kokemusten kautta monikulttuurisen identiteetin omaava ihminen ottaa etäisyyttä omaan kansalliseen identiteettiin ja saattaa kokemustensa valossa hylätä jotain kansallisen identiteetin piirteitä tai vahvistaa toisia. (Talib 2005, 47.)

Minä - toinen: Monikulttuurinen ammatillisuus edellyttää tiesoisuutta toisesta, erilaisesta henkilöstä yksilön sosiaalisen todellisuuden muokkaajana. Torjuttu erilaisuuden kohtaaminen ja erilaisuuden korostaminen jättää yksilölle hyvin vähän mahdollisuuksia laajentaa maailmankuvaan. Toiseuden kohtaaminen voi olla monologista, jolloin toinen nähdään vain kohteena tai välineenä. Dialogin muodossa suhde on parhaimmillaan ja toisen kohtaaminen onnistuu erilaisuudesta huolimatta. (Taleb 2005, 48 - 50.)

Kriittinen ammatillinen reflektio: Kaikista edellä kuvatuista osa-alueista muodostuu ammatillinen reflektio. Monikulttuurista työtään aloittelevan opettajan kannattaa varoa median luomia mielikuvia eri kulttuuriryhmistä, sillä ne saattavat vaikuttaa negatiivisesti reflektioon. Ammatillisuuden kehittyminen edellyttää oman reflektoinnin ohella yhteisöllistä pohdintaa. (Talib 2005, 50 – 51.)

Sosiaalinen toiminta ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen: Ajatus opettajasta muutokseen tähtäävänä ja vastarinnan intellektuellina on laajentunut koskemaan muutakin kuin koulun sosiaalista toimintaa. Opettajien tulisi kyetä ylittämään erilaisia kulttuurisia, etnisiä, sosiaalisia ja sukupuolen rakentumisen rajoja. Opettajan tulisi toimia ikään kuin siltana erilaisten kulttuurien välillä. (Taleb 2005, 52 - 53.)

Globaali vastuuntunto ja vaikuttaminen: Globaali vastuuntunto tarkoittaa huolenpitoa niistä, jotka eivät asu lähellämme. Opettajien toimiminen yhteiskunnan omanatuntona edellyttää asioiden tiedostamista ja aktiivista

toimintaa. Välttämätöntä olisi ainakin tiedostaa globalisaatio ja vapaiden markkinoiden yritystaloudellinen logiikka. (Taleb 2005, 53 - 54.)

3.4 Oppimis- ja opetuskuulttuuri

Muutokset maailman tilanteessa ja globalisaatio työntyvät oppilaitoksiin. Maahanmuuttajuus ja kansainvälistyminen vauhdittavat opettajakeskeisestä opettajuudesta opiskelijakeskeiseen ohjaamiseen ja elinikäiseen oppimiseen. Opettajilta odotetaan monialaista ja yhteistoiminnallista osaamista perinteisen yksilöasiantuntijuuden sijaan.

Kulttuurilaboratorio-hanke syntyi maahanmuuttajakoulutuksen kehittämiseksi ammatillisella sektorilla. Projekti kuului Euroopan unionin EQUAL – yhteisöaloitteeseen, jonka tavoitteena oli tukea Euroopan unionin työllisyysstrategiaa ja sitä rahoitti Euroopan sosiaalirahasto. Projektin päätavoitteena oli monikulttuurisen osaamisen lisääminen oppilaitoksissa sekä etnisten suhteiden edistäminen. Helsingin yliopisto ja kaupunki muodostivat hankkeessa kehittämiskumppanuuden. Hanke toteutettiin vuosina 2001 - 2004 ja tarkoituksena oli kehittää yhdessä opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden kanssa maahanmuuttajakoulutusta. Hankkeessa sovellettiin Muutoslaboratorio-menetelmää, jota kutsuttiin Kulttuurilaboratorioksi. Kulttuurilaboratorio on foorumi, jossa projektiin osallistuvat voivat keskustella, pohtia ja vertailla omaa ja toisia kulttuureita. Projektin myötä kirjoitettiin opas sekä maahanmuuttajaopiskelijoille että maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opettajille. Opettajan taskukirja kulttuurienvälisestä opetuksesta on tarkoitettu uusien opettajien monikulttuuriseen työhön perehdyttämiseen sekä hankkeessa kertyneiden kokemusten jakamiseen. (Teräs & Lampinen 2004, 6 – 13)

Kulttuurilaboratorio-hankkeessa paneuduttiin eri maiden mm. opiskeluun, opetukseen ja oppimiskulttuureihin. Hankkeessa tuli hyvin esille eri kulttuureissa olevat erot ja yhtäläisyydet. Maahanmuuttajaopiskelijat ihmettelivät miksi Suomessa opettajat eivät opeta vaan opiskelijat joutuvat etsimään itse tietonsa ja tekevät ryhmätöitä. Toinen mielenkiintoinen piirre oli

suomalainen paperikulttuuri-oppiminen, kaikki tieto on papereissa, opiskelu tapahtuu papereihin kirjoittamalla, kopioimalla tai jakamalla papereita. (Teräs & Lampinen 2004, 14.)

3.5 Opettaja monikulttuurisena kasvattajana

Pedagogiset periaatteet näkyvät opettajan arkityössä erilaisina ratkaisuin: muun muassa opetusmenetelminä ja -strategioina, vuorovaikutuksen ja ohjauksen laatuina. Opettajaksi kasvamisessa on kyse siitä, että tulemme tietoiseksi pedagogisista perusteistamme ja niiden juurista. Monikulttuuristen ryhmien kanssa työskennellessä omien pedagogisten periaatteiden pohtiminen on ensiarvoisen tärkeää. Maarit Miettinen selvitti vuonna 1998 tutkimuksessaan opettajien ajattelua monikulttuurisena kasvattajana. Tutkimus perustui haastatteluun ja luokkatyöskentelyn havainnointiin. Hän löysi tutkimuksessaan neljä monikulttuurista opettajatyyppeä, joiden kuvaukset on tiivistetty tähän raporttiin Helena Anttilan verkkomateriaalin Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013 mukaan:

Assimiloiva opettajalle on tyypillistä yhden kulttuurin ihailu ja arvostaminen yli muiden kulttuurien. Tähän ryhmään tutkimuksessa sijoittuneiden opettajien käsitys oli, että oppilas hyväksyy suomalaisen kulttuurin nopeammin, jos hän oppii suomen kielen nopeasti ja pukeutuu kuten suomalaiset. Assimiloivat opettajat eivät tiedosta kulttuurisia ennakkoluulojaan ja stereotyyppioita. Opetuksessa välittyy yksipuolinen käsitys kulttuurista ja opetus perustuu yksityiskohtaiseen tietoon ja yksittäisiin faktoihin.

Rutiiniorientoituneen opettajatyypin arvomaailma perustuu protestanttiseen etiikkaan. Opettaja toimii behavioristisesti siirtäen tiedon suoraan oppilaille soveltamatta niitä maahanmuuttajaryhmälle. Ennakkoluulot ja stereotyyppiat ovat tiedostamattomia ja maahanmuuttaja nähdään oman kulttuurinsa edustajana.

Humanistinen opettajan arvomaailma on pluralistinen. Jokaisella ihmisellä on arvokas omanlainen elämisen tapa olematta toista parempi. Oma ja muiden

kulttuuria arvostetaan. Opettaja on myös tietoinen omista asenteistaan, ennakkoluuloistaan ja hänellä on empaattinen suhde oppilaisiin. Hän korostaa myös monikulttuurista suvaitsevaisuuskasvatusta.

Kriittisellä monikulttuurisella opettajalla on pluralistinen ja kansainvälinen arvomaailma. Opetus on oppilaskeskeistä, kulttuuritausta nähdään olennaisena osana opiskelijaa ja hänen identiteettiään. Opetusmenetelmät ovat monipuolisia. Opettaja on tietoinen omista asenteistaan ja stereotyyppioistaan. Kriittisyys ja oman työn reflektointi kuuluu jokapäiväiseen elämään. (Anttila 2007, verkkoluentomateriaali APTA 5013.)

3.6 Pätevytyminen monikulttuuriseksi opettajaksi

Talibin (2005) mukaan opettajien monikulttuurinen osaaminen on pitkälti täydennys- ja opettajankoulutuksen vastuulla. Lyhyet kurssit voivat vain johdatella opiskelijoita monikulttuurisuuteen ja joskus ne saattavat olla jopa haitaksi monikulttuurisen kompetenssin lisäämiseksi. Ne saattavat jopa vahvistaa stereotyyppistä ajattelua ja ennakkoluuloja eri kulttuureja kohtaan. (Talib 2005, 39.)

Matinheikki - Kokon (1999) mukaan opettajien monikulttuurinen pätevytyminen tapahtuu parhaiten omakohtaisen kokemuksen kautta. Opettajaksi opiskelevien monikulttuurinen ammatillisuus kehittyy vasta oman kasvuprosessin myötä, toiminnan, vastavuoroisuuden, ajattelun, havainnoinnin ja oppimistaitojen kautta.

4 OPINPOLKUNI KOKEMUKSET JA HAVAINNOT

4.1 Taustaa

Lapsesta asti minulle on ollut selvää, että jokainen ihminen on ainutkertainen, arvokas ja samanarvoinen toisiin nähden. Jokaisella on oikeus hyvään ja merkitykselliseen elämään. Jokaisella on myös omassa elämässään keskeinen ja aktiivinen rooli, jota halutessaan voi ja saa monipuolisesti kehittää. Perusajatuksiani ovat myös toisen ihmisen ja kulttuurin hyväksyminen ja arvostaminen sellaisina kuin ne ovat, muuttamatta niitä haluamallani tavalla. Kasvatustieteellisissä perusopinnoissa pedagogisen rakkauden käsite teki minuun suuren vaikutuksen ja olenkin ottanut sen yhdeksi ohjenuorakseni opettajuudessani. Määttän artikkelissa Haavion mukaan pedagoginen rakkaus kuuluu kaikille riippumatta erilaisuudesta, ulkoisista ominaisuuksista tai persoonallisuudesta. Pedagoginen rakkaus ei ole vain tunnetta vaan myös tapa opettaa, joka ei ole riippuvainen siitä miten oppilas vastaa rakkauteen. Rakkaus ilmenee käytännön työssä luottavaisuutena, kärsivällisyytenä ja anteeksiantavaisuutena – selkeänä ohjauksena kurinalaiseen toimintaan. (Määttä 2005, 212 – 213.) Työskentely monikulttuurisessa ympäristössä edellyttää juuri pedagogisen rakkauden kaltaista lempeyttä ja suvaitsevaisuutta, kärsivällisyyttä ja hellää auktoriteettia.

Monikulttuurisuus kiehtoo minua. Luokanopettajana työskennellessäni monikulttuurisuus oli uutta mutta tuli tutuksi vähitellen. Luokallani oli viittä eri kansallisuutta ja aluksi olin innoissani tästä mahdollisuudesta opettaa ja oppia eri kulttuureista. Käytännön työssä huomasin kuitenkin välillä taistelevani periaatteina vastaan ja toivoin, että luokallani olisi vain tavallisia suomalaisia oppilaita. Käytännön työssä kieli- ja eri kulttuurien tapojen ja toimintamallien ristitulella tunsin ahdistusta siitä, etten pystynyt kohtaamaan kaikkia oppilaitani yksilöllisesti vaan samanlaisena massana. Kokonaisuudessaan työ oli kuitenkin antoisaa ja rikasta vaikka vaativaa. Eri kulttuureihin tutustuessa oivalsin että ei ole mitään oikeaa tai väärää tapaa, ainoastaan eroja! Siirtyessäni perusopetuksesta vapaan sivistystyön piiriin huomasin kaipaavani

maahanmuuttajaoppilaitani ja työ monikulttuurisuushankkeen parissa ilmestyi kuin tilattuna tarjolle.

Alan kirjallisuutta on runsaasti tarjolla ja olen tutustunut siihen huolella. Osallistuin myös Helena Anttilan Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija opintojaksolle laajentaakseni näkemystäni maahanmuuttajista kehityshankettani varten. Opintojakson tavoitteena oli perehtyä maahanmuuttajaopiskelijoiden opetusta koskeviin peruskysymyksiin, opiskelijoiden oikeuksiin ja opetuksen järjestämiseen sekä opiskelijoiden ohjaukseen liittyviin asioihin. Opintokokonaisuus koostui kolmesta eri teemasta: maahanmuuttajien koulutus, maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus sekä opettajan ja opiskelijan arki. Opiskelu toteutettiin verkko-opiskeluna.

4.2 Maahanmuuttajien koulutuksen järjestämisestä

Oppimistehtävä 1 6.3.2007 APTA 5013. Oppimistehtävä pohjautuu Helena Anttilan antamaan verkkomateriaaliin.

Koulutuksen ydintavoitteena on antaa maahanmuuttajille valmiuksia toimia tasavertaisina jäseninä suomalaisessa yhteiskunnassa omaa taustaansa unohtamatta. Tavoitteena on myös mahdollisimman toimiva kaksikielisyys: suomen tai ruotsin kielen hallitseminen ja oman äidinkielen ja kulttuuri-identiteetin ylläpitäminen. Aikuisten maahanmuuttajien työelämässä tarvittava koulutus, jatkokoulutus sekä ammattitaidon ylläpitäminen pyritään myös turvaamaan. Tavoitteena on se, että ulkomailla suoritetut tutkinnot ja opinnot sekä työkokemus luovat pohjan koulutuksen suunnittelulle ja täydentämiselle Suomessa. Kaikenikäisille maahanmuuttajille järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta. (Opetushallituksen verkkosivut. Maahanmuuttajien koulutus.)

Oppimisen arviointi

Suomi toisena kielenä - opetuksessa ja maahanmuuttajien äidinkielen opetuksessa sekä maahanmuuttajaoppilaiden arvioinnissa noudatetaan voimassa olevia opetussuunnitelman perusteita. Arviointi on laadullista ja se

tukee opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä ja luottamusta omiin kykyihinsä. Arviointi perustuu opiskelijan ja opettajan väliseen arviointikeskusteluun sekä itsearviointiin. Myös vertaisarviointia voidaan käyttää avuksi. Arvioinnin tehtävä on antaa opiskelijalle tietoa oppimisen etenemisestä koulutuksen aikana ja sen päättyessä. Arvioinnin avulla opiskelija voi viestittää osaamisestaan esim. työnantajille ja oppilaitoksille jatko-opintoihin siirtyessä. Arvioinnin tarkoituksena on myös auttaa opiskelijaa tiedostamaan vahvuutensa ja sellaiset osaamisalueet, joissa hänen tulee vielä kehittyä saavuttaakseen tavoitteensa. (Opetushallituksen verkkosivut. Maahanmuuttajien koulutuksen järjestäminen.)

Oppimisen tukijärjestelmät

Ennen ammatillista peruskoulutusta maahanmuuttaja voi osallistua valmistavaan koulutukseen, jonka tavoitteena on parantaa opiskelijan kielitaitoa ja elämönhallintaa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman avulla. Koulutus on yhteishaun ulkopuolella, eli oppilaitoksiin haetaan suoraan. Maahanmuuttajat, joilla ei ole suomalaista päättötodistusta, hakevat koulutukseen yhteishaussa joustavan valinnan kautta. Ammatillisissa oppilaitoksissa heille järjestetään suomi toisena kielenä ja oman äidinkielen opetusta. Joissakin ammatillisissa oppilaitoksissa on tutkintoon johtavia vieraskielisiä opintolinjoja. Opetus on yleensä englanninkielistä, ja se on tarkoitettu sekä suomalaisille että maahanmuuttajille. Ammatillisissa oppilaitoksissa voidaan opiskelijoille pitää kielikoe. Myös yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa sekä kansanopistoissa on useita koulutusohjelmia, joissa opetus tapahtuu vieraalla kielellä. Hakijoille ei ole ikärajaa, eikä ulkomaan kansalaisuus ole este valinnalle. Maahanmuuttajien opetus voidaan järjestää myös joustavasti. He voivat opiskella suomen tai ruotsin kieltä toisena kielenä. Ne opinnot korvaavat äidinkielen opinnot. Vieraskieliset opiskelijat voivat saada myös opetusta omassa äidinkielessään. Joissakin ammatillisissa oppilaitoksissa voidaan antaa maahanmuuttajille tukiopetusta. (Opetushallituksen verkkosivut. Maahanmuuttajien koulutuksen järjestäminen.) .

Työllistymistä edistävät toimenpiteet

Työministeriö on keskeisessä asemassa maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi, sillä se suunnittelee ja ohjaa työ- ja maahanmuuttopolitiikan toteuttamista, maahanmuuttopoliittisia linjauksia sekä vastaa turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Maahanmuuttajien kotouttamisen suunnittelu ja ohjaus kuuluu niin ikään tehtäviin. Käsite kotoutuminen (integraatio) on vakiintunut suomen kieleen kotouttamislain (493/1999) myötä. Sen tavoitteena on maahanmuuttajien osallistuminen suomalaisen yhteiskunnan toimintaan täysipainoisesti. Kotouttamisen keskeisiä toimijoita maahanmuuttajien lisäksi ovat esimerkiksi kunnat, työvoimatoimistot ja eri järjestöt. Kielen oppiminen, suomi tai ruotsi, on yksi kotoutumisen keskeinen edellytys. Työkäisten maahanmuuttajien kohdalla tavoitteena on työllistyminen ja saada tulijoiden osaaminen ja koulutus suomalaisen yhteiskunnan käyttöön. Työvoimatoimistojen ja kuntien maahanmuuttajaneuvojat auttavat Suomeen muuttajia alkuun. (Työvoimaministeriön verkkosivut. Maahanmuuttajien työllistyminen.)

4.3 Stereotypiat ovat osa kulttuurista kanssakäymistämme

Jos muistelen ensimmäisiä konkreettisia tapaamisiani nuoruudessa ulkomaalaisten kanssa, ne olivat stereotypioita pullollaan. Suomalaisuus ja suomalaiset tavat tuntuivat parhaimmilla ja oikeutetuilta muihin kulttuureihin verrattuna. Stereotypiat tyypillisimmillään näkyivät kummakin osapuolen käyttäytymisessä selvästi: olimme epävarmoja ja epäluuloisia, emme ymmärtäneet toistemme englantia, olimme hämillämme ja käsitimme väärin toistemme. Omakohtaisten kokemusten ja kokemusten kautta sietokykyni erilaisuutta kohtaan on kasvanut. Suhtautuminen muihin kulttuureihin juontaa juurensa omasta kulttuuristamme, sen tavoista, tottumuksista ja arvomaailmasta. Onneksi kuitenkin henkilökohtaisten kokemusten ja suhteiden kautta kansainvälistymme ja suvaitsevaisuutemme ja erilaisuuden hyväksyminen kasvaa. Erilaisuuden hyväksyminen ei ole itsestäänselvyys, mutta avoimella mielellä ja tahdolla vaikeudet ovat voitettavissa.

4.4 Elävää elämää maahanmuuttajaryhmästä

Matinheikki-Kokon (1999) mukaan opettajien monikulttuurinen pätevytyminen tapahtuu parhaiten omakohtaisen kokemuksen kautta. Opettajaksi opiskeluvien monikulttuurinen ammatillisuus kehittyy vasta oman kasvuprosessin myötä, toiminnan, vastavuoroisuuden, ajattelun, havainnoinnin ja oppimistaitojen kautta. Olen samaa mieltä Matinheikki-Kokon kanssa ja kokemukseni maahanmuuttajaryhmistä ovat olleet innostavia ja antoisia kokemuksia.

Tutustuin Hyvinkään-Riihimäen ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen neljään eri maahanmuuttajaryhmään ja ryhmien opettajiin. Vierailun tavoitteina oli havainnoida ryhmien oppimisympäristöä, ilmapiiriä, opiskelijoiden ja opettajan välistä vuorovaikutusta ja sekä haastatella opiskelijoita ja opettajia. Kerroin samalla ryhmille kansalaisopiston Moniko – hankkeesta ja kartoitin opiskelijoiden kurssitoiveita ja - tarpeita. Seurasin ryhmien opiskelua, tutustuin ja haastattelin ryhmäläisiä ja kouluttajia.

Otteita oppimistehtävästä ”Elävää elämää maahanmuuttajaryhmässä”
Oppimistehtävä 4 24.3.2007 APTA 5013.

Ammattiin ohjaava työpajakoulutuksen ryhmä koostui 13 Suomessa viidestä kymmeneen vuoteen Suomessa asuneesta maahanmuuttajasta. Ryhmään kuului Kosovon albaaneja, afgaaneja, venäläisiä, vietnamilainen sekä burgarialainen. Ryhmässä oli vain yksi miespuolinen jäsen. Opiskelijat puhuivat suhteellisen hyvin suomea ja kommunikointi heidän kanssaan oli helppoa.

Koulutuksen tavoitteena oli ohjata maahanmuuttajia ammattiin. Kurssilla opiskeltiin Suomen työelämän ja työmarkkinoiden rakenteen ja keskeiset niiden toimintaa säätelevät periaatteet. Kurssin avulla maahanmuuttaja pystyi hahmottamaan sen miten Suomen työelämä- ja markkinat ovat kehittyneet ja

mihin ollaan menossa. Kurssin aikana opiskelija oppii monipuolisesti työnhakutietoja – ja taitoja. Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavat paitsi maan yleinen työttömyys myös sen työvoima- ja elinkeinokeskusten alueittaiset ja toimialakohtaiset erot. Myös maahanmuuttajan omalla aktiivisuudella, koulutuksella ja kielitaidolla on suuri merkitys.

Suomen kielen taito on maahanmuuttajalle välttämätön. Kielitaitoa harjoiteltiin työelämätiетouden ohessa, sillä toimiva suomen kielen taito edistää myös tieto- ja taitotavoitteiden saavuttamista. Kurssilla harjoiteltiin puhumista, kirjoittamista, tekstin ymmärtämistä, kielioppia ja sanastoa työelämään liittyvän tiedon ja esimerkkien avulla. Kurssilla pyrittiin myös kehittämään maahanmuuttajan oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta työpaikan hakuun. Tavoitteena oli myös auttaa uuden elämäntilanteen hahmottamista uudessa maassa, lisätä ymmärrystä suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja antaa valmiuksia toimia yhteiskuntamme tasavertaisena jäsenenä. Kouluttajan mukaan ryhmä oli hyvin aktiivinen, kaikki halusivat oppia mahdollisimman paljon ja pian työllistymisen toivossa. Opiskelijoiden korkea motivaatio oli suorastaan aistittavissa. Kouluttaja kertoi viihtyvänsä työssään erittäin hyvin ja kokevansa sen haasteelliseksi ja hyvin antoisaksi. Hänellä oli viidentoista vuoden kokemus maahanmuuttajien koulutuksesta eikä hän vaihtaisi työtään. Hänen mukaansa suomalaisiin opiskelijoihin verrattuna maahanmuuttajat ovat aktiivisempia, motivoituneempia ja eläväisempiä. Työssä tärkeintä on opettaminen ja se, että tietää mitä opettaa. Viestinnän tulee olla selkeää ja hyvin yksinkertaista. Ryhmät ovat monella tavoilla erilaisia ja opettajan on vain löydettävä oikea toimintatapa ohjata ryhmää heterogeenisyydestä huolimatta. Menestyvän opettajan tunnusmerkkejä ovat mm. joustavuus, suvaitsevaisuus, empaattisuus, sydämellisyys, pedagoginen rakkaus ja hellä jämäkkyys. Maahanmuuttajat tarvitsevat myös tiukempaa otetta ohjaukseen suomalaisiin verrattuna sillä oma-aloitteellisuus on useimmille vierasta. Useimmille opiskelijoille kouluttaja on myös sosiaalityöntekijä ja tukihenkilö. Pidetyn opettajan ryhmä palkitsee ystävällisyyden ja huomion osoituksilla. Useat opiskelijat palaavat kurssien päätyttyä kertomaan kuulumisiaan työelämästä, kokemuksistaan ja perheestään.

Kouluttajan mukaan varsinaisia kulttuurien välisiä yhteentörmäyksiä koulutuksessa ei juurikaan ole. Suurimmat ongelmat aiheutuvat maahanmuuttajien perheen sisäisistä ongelmista kuten väkivalta, avioerot ja suomalaisten miesten mustasukkaisuusdraamat. Naisten on usein vaikea kertoa ongelmistaan kasvojaan menettämättä ja ongelmia peitellään pitkään.

Ilmapiiri luokassa oli välitön ja luottavainen, opiskelijat olivat aktiivisia ja auttoivat mielellään toisiaan kieliongelmissa. He kertoivat mielellään opiskelustaan ja työharjoittelupaikoistaan. Koulutusta pidettiin antoisana ja tärkeänä. Moniko – hanke innosti erityisesti ja sain huomionarvoisia vinkkejä kurssien suunnitteluun. Vierailu oli tosi antoisa ja mieleenpainuva. Opiskelijoiden välittömyys, iloisuus ja positiivisuus tekivät minuun lähtemättömän vaikutuksen.

4.5 Mietteitä Suomessa ulkomaalaisena olemisesta

On tärkeää huomioida myös ulkomaalaisena Suomessa – näkökulmaa monikulttuurisuuden opintopolulla. Voiko tarinoita lukien ja sarjakuvia katsellen syventää ymmärrystä maansa ja kulttuurinsa jättäneen henkilön elämäntilanteesta?

Elämää ulkomaalaisena sivuilla (<http://www.kaapeli.fi.mamu>) erilaiset ja eri syistä Suomeen muuttaneet maahanmuuttajat kertovat kokemuksistaan monikulttuurisessa Suomessa sanoin ja kuvin. Kertojat ovat asuneet Suomessa vuodesta kymmeneen vuoteen. Tarinat kertovat lähdön syistä, uudesta ulkomaalaisesta minä - kuvasta, kielivaikeuksista, Suomesta, moninaisesta rasismista, hankalasta hallinnosta ja siitä että ihmiset kaikesta huolimatta voisivat elää yhdessä niin halutessaan.

Tarinat kertovat kulttuurien kohtaamisesta ulkomaalaisen silmin. Tarinoista käy selville mm. millaisia psyykkisiä rasitteita ilmenee uuteen maahan ja kulttuuriin muutettaessa, miten sopeutuminen yleensä etenee vaiheittain ja millaisia sopeutumisen malleja maahanmuuttajalla on. Idea tarinoiden keräämisestä lähti liikkeelle ajatuksesta, että suomalaisilla on hyvin vähän

kokemuksellista tietoa maahanmuuttajien elämästä. Keräämällä ja julkaisemalla erilaisten maahanmuuttajien kertomuksia haluttiin luoda kuvaa monikulttuurisesta Suomesta.

Koskettavinta tarinoissa olivat pakolaisuuden erityispiirteet: pakko muutto kotimaasta, vainotuksi tulemisen kokemukset ja pelot, eläminen hengenvaarassa kotimaassa tai paon aikana ja takaisinpaluun epävarmuus tai mahdollisuus. Useimmilla maahanmuuttajilla Suomen ja heidän kulttuurinsa välinen kuilu oli erittäin suuri ja sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan vaikeaa.

On vaikea ymmärtää todella pakolaisen asemaa, tilannetta jossa yhteiskunta ei tue vaan ollaan mielivaltaisen kohtelun armoilla, peloissaan ja vainottuna omassa maassaan. Tarinat maansa ja kulttuurinsa jättäneen kokemusmaailmasta, toiseen kulttuuriin sopeutumisesta ja tähän prosessiin liittyvistä vaikeuksista laajentavat käsitystä Suomeen muuttaneiden ihmisten elämästä. ([Http://www.kaapeli.fi.mamu](http://www.kaapeli.fi.mamu))

4.6 Minä kulttuurien välisen vuorovaikutuksen edistäjänä

Tutustuttuani Bennettin kulttuurisen kehittymisen malliin reflektoin omaa kulttuurista kehittymistäni Bennetin tarjoamaan viitekehukseen. Ensimmäisiä ulkomaalaisia kohdatessa tarkastelin todellakin asioita omasta kulttuurista käsin ja opittujen uskomusten valossa. Myöhemmin yhteentörmäysten ja kipeidenkin kokemusten kautta ymmärrys kulttuuriemme eroavaisuuksista luonnollisesti kasvoi. Kulttuuritietouden ja tapojen ohella utelias ja avoin suhtautuminen uuteen ja epämiellyttäväänkin on tärkeää syiden ja seurausten läpikäymiseksi. Kanssakäyminen luonnostaan lisää vuorovaikutusta eri kulttuurien välillä ja ohjaa Bennettin hyväksymisen tasolle eli oppii jopa nauttimaan kulttuurieroista.

Ensikosketukseni maahanmuuttajaopiskelijoihin tapahtui viisi vuotta sitten ollessani vaatturien ykkösluokalla Helsingin kaupungin palvelualojen ammattioppilaitoksella. Luokkaan mennessäni ryhmä oli minulle vieras ja olin

oppilaitoksessa ensimmäistä kertaa. Bennetin malliin peilatessa olin silloin hyväksymisen tasolla matkalla mukautumisen tasolle. Lukukausi oli alkamassa ja opiskelijat olivat vieraita toisilleen. Ryhmä vaikutti kovin heterogeeniseltä ja minä olin opettajuudessani ”vihreänä” mutta innostuneena. Alkuhämmennyksen ja kieliongelmien jälkeen työskentelymme sujui hyvin ja opimme paljon toisiltamme. Samalla opin ymmärtämään eri kulttuurien tuomaa rikkautta luokassa, vilkkaat ja eloiset etelämaalaiset piristivät meidän suomalaisten yksitotista joukkoa.

Integraation tasolle pääsemiseksi joudun vielä harjoittelemaan ja ponnistelemaan. Perusasteella monikulttuurisessa koulussa luokanopettajana ollessani opin paljon erilaisista kulttuureista ja jouduin mukauttamaan toimintaani paljonkin. Nyt vierailtuani aikuisten monikulttuurisissa ryhmissä kulttuurien kirjo avautui aivan uudella tavalla ja uutena mahdollisuutena. Monikulttuurisessa ryhmässä opettaminen on haastavaa, omia taitoja ja tietoja on pakostakin kyseenalaistettava ja toimintaympäristö laajenee. Tutustuminen erilaisiin kulttuureihin lisää kulttuurista herkkyyttä vuorovaikutustilanteessa ja on kaiken kaikkiaan kiehtovaa.

Opettajan rooli monikulttuurisessa ryhmässä suomalaisen ryhmään verrattuna on erilainen. Opettaja saattaa olla ihailtu auktoriteetti tai ainoa ystävä ja tukihenkilö. Maarit Miettisen (1998) tutkimuksessa määritellyistä monikulttuurisista opettajatyypeistä olen humanistinen opettaja opinpolulla kriittiseksi monikulttuuriseksi opettajaksi. Arvomaailmani on pluralistinen: arvostan omaa ja muiden kulttuuria, jokaisella on oikeus arvokkaaseen elämään olematta parempi toista unohtamatta inhimillistä kasvua. Opetuksessani pyrin yksilöllisyyteen, sillä maahanmuuttajat eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä vaan suuri joukko yksilöitä, joista jokaisella on erilaiset tarpeensa. Hyväuskoisena rajan piirtäminen ohjauksen ja maahanmuuttajan muun elämän välillä saattaa olla vaikeaa. Liian läheisten suhteiden kehittymistä olisi syytä välttää eli lainaten Tommy Tabermannia

”Tulla lujaksi, pysyä pehmeänä. Siinä on haavetta kyllyiksi yhdelle elämälle”.

4.7 Käytännön vinkkejä opettajalle

Maahanmuuttajaryhmissä vieraillessani ja esitellessäni Moniko-hanketta ryhmien opettajat opastivat minulle oppimisilmapiiriin ja oppimisympäristöön liittyvistä asioista seuraavaa:

1. *Ilmaise asiasi selkokielellä riittävän hitaasti ja kuuluvasti.*
2. *Jos opiskelija ei ymmärrä asiaa, toista asia vielä hitaammin mieluummin samoilla sanoilla.*
3. *Ilmaise asiasi lyhyehköillä lauseilla että opiskelija ehtii ymmärtää asian.*
4. *Kirjoita kertomasi asiasanat ja käsitteet taululle.*
5. *Havainnollista asiaa kuvin, esinein, kartoin.*
6. *Kuvaile, näyttele, tanssi, esitä, elehdi ja ilmehdi asiaasi jos se vain on mahdollista.*
7. *Ole oma itsesi. Hymyillä ja nauraa voi kaikilla kielillä.*

5 POHDINTAA

Kehityshankkeeni myötä olen opinpolullani rakentanut ja syventänyt opettajuuttani kohtaamaan monikulttuurisuutta uppoutumalla alan kirjallisuuteen ja havainnoinnin kokemuksista oppien. Polkuni on ollut antoisa ja tulevaisuudessa tutustun maahanmuuttajiin ja heidän elämäänsä paremmin Moniko-hankkeen myötä koordinaattorina. Toivon Moniko-hankkeen edistävän ja helpottavan Hyvinkään seudun maahanmuuttajien kulttuuriin suuntautumista, kotoutumista ja kielen oppimista. Toivon myös, että hanke lisää vuorovaikutusta eri kulttuurien kesken, vahvistaa maahanmuuttajien identiteettiä ja oman kulttuuriperinteen ylläpitämistä. Kulttuurien välinen toiminta on monitasoista ja – ulotteista. Toimintaan osallistuminen on vastavuoroista prosessia: ymmärrystä, neuvottelua ja keskustelua. Kykyyn kohdata uutta ja erilaista sisältyy aina halu ja ajatus oman arjen ja toimintatapojen muuttamisesta.

Suomi vastaanottaa tulevaisuudessa yhä suuremman joukon maahanmuuttajia ja kulttuurien kohtaaminen lisääntyy, yhä useammin

monikulttuurisuus saattaa tulla yllättävänä haasteena opettajalle. Opettajilta vaaditaankin tänä päivänä yhä enemmän valmiuksia kohdata erilaisuus, monikulttuurisuus ja ylipäänsä muuttuneen yhteiskunnan haasteet. Jos monikulttuurinen kouluttautuminen on opettajan selkeä oma valinta, kutsumus tai haluttu suuntautumisvaihtoehto, alkulähtökohdat ohjaavat tehtävää jo oikeaan suuntaan. Luultavaa on, että henkilö omaa jo myönteisen asenteen monikulttuurisuuteen ja kansainvälistymiseen, hankkii tietoa eri kulttuureista ja maahanmuuttajien kotoutumisesta. Täten edellytykset monikulttuurisen identiteetin synnylle ovat jo valmiina. Toisaalta monikulttuuriseen työhön hakeutuvalla opettajalla monikulttuurisuus saattaa olla jo eräänlaisena elämänkatsomuksena elämän kokemuksen kautta. Parhaiten monikulttuurinen pätevytyminen tapahtuu omakohtaisen kokemuksen, oman henkilökohtaisen kasvuprosessin, havainnoinnin, työn, yhteistoiminnallisuuden ja opiskelun kautta.

Opettajan monikulttuurisista valmiuksista korostuvat aito kiinnostus omaan ja toisten kulttuuriin, kommunikointiin liittyvät taidot ja asenteet, yhteiskunnallinen tietoisuus ja vastuu sekä pedagogiset taidot käytännön ohjaustyössä. Sujuvaa kielitaitoakin tärkeämpää on empatia, arvostus, kiinnostus ja halu vuorovaikutukseen. Monikulttuurinen opettaja tarvitsee ennen kaikkea taitoa kulttuurienvälisen herkkyyden aistimiseen. Herkkyys on taito, joka kehittyy hiljalleen harjoituksen ja toisen ihmisen kuuntelemisen kautta. Edellä mainitut valmiudet kuulostavat vaativilta, mutta ovat saavutettavissa avoimella, uteliaalla, aidolla kiinnostuksella ja halulla tutustua toisiin kulttuureihin ja halulla toimia yhdessä.

Pätevöityäkseen monikulttuuriseksi opettaja tarvitsee tuekseen paitsi koulutusta myös koko yhteiskuntaa, jotta opetustyöhön kohdistuviin vaatimuksiin voitaisiin vastata. Nähtäväksi jää, miten uusi maahanmuuttohallinto ja maahanmuuttoasioiden ministeri vaikuttaa Suomeen pyrkivien turvapaikanhakijoiden, työn, opiskelun tai perhesuhteiden takia muuttaneiden asioiden hoitoon.

Kulttuurien välinen toiminta on monitasoista ja – ulotteista. Toimintaan osallistuminen on vastavuoroista prosessia: ymmärrystä, neuvottelua ja

keskustelua. Kykyyn kohdata uutta ja erilaista sisältyy aina halu ja ajatus oman arjen ja toimintatapojen muuttamisesta. Toivon, että raportti ohjaa ja auttaa monikulttuuriselle opinpolulle lähteviä kulttuurien välisen oppimisen taipaleella.

"Usein onni ei ole tien päässä vaan jossain polun varrella."

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. 1993: Kun kulttuurit kohtaavat – matkaopas maahanmuuttajien kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otava.

Anttila, H. 2007. Verkkoluentomateriaali. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 15.3.2007. [Http://www.edu.fi](http://www.edu.fi). Maahanmuuttajien koulutus.

Anttila, H. 2007. Verkkomateriaali. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 16.3.2007. Bennett, M. 1998 (toim.) Basic Concepts of Intercultural Communication. Intercultural Press, Inc.

Anttila, H. 2007. Verkkoluentomateriaali. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 16.3.2007. [Http://www.edu.fi](http://www.edu.fi). Maahanmuuttajien koulutus. Koulutuksen järjestäminen.

Anttila, H. 2007. Verkkoluentomateriaali. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 16.3.2007. [Http://www.mol.fi](http://www.mol.fi). Maahanmuutto. Kotoutuminen ja työllistyminen.

Anttila, H. 2007. Verkkoluentomateriaali. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 20.3.2007. Miettinen, M. 1998. Tutkimus luokanopettajien kokemuksista ja käsityksistä opettajuudesta monikulttuurisuuskasvatuksen näkökulmasta.

Haataja, Mari 2004: Opettajan taskukirja kulttuurien välisessä opetuksessa. Hesote. Helsinki.
http://www.hesote.edu.hel.fi/projektit/kulttuurilaboratorio/opettajan_taskukirja.pdf

Hyvinkään kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2007.

Jaakkola, M. 1999. Maahanmuutto ja etniset asenteet. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987 - 1999. Työpoliittinen tutkimus 213, Työministeriö, Helsinki.

Kaikkonen, P. 1999. Kulttuurien välinen oppiminen ja kasvatusta. Teoksessa Monikulttuurinen koulutus – perusteita ja kokemuksia. Toim. K. Matinheikki-Kokko. Helsinki: Opetushallitus, 17 – 29.

Liebkind, Karmela, 1998: Me ja muukalaiset - ryhmärajat ihmisten suhteissa. Gaudeamus: Helsinki.

L 9.4.1999/493. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Viitattu 12.3.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

L 22.2.1991/378. Ulkomaalaislaki. Viitattu 12.3.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), säädökset alkuperäisinä.

Matinheikki - Kokko, K. 1999. Kulttuurikompetenssin oppiminen toisesta kulttuurista tulevien ohjaustyössä. Teoksessa Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Eteläpelto, A & Tynjälä, P. (toim.) Juva: WSOY, 291 – 305.

Määttä, K.2005. Pedagoginen rakkaus ja hyvä opettajuus. Teoksessa Kaksitoista teesiä opettajalle. Toim. O. Luukkainen & R. Valli. Keuruu:Otava, 205 – 218.

Pihkola, M. 2007. Oppimistehtävä 1 6.3.2007. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu

Pihkola, M. 2007. Oppimistehtävä 4 24.3.2007. Ammatillinen opettaja ja maahanmuuttajaopiskelija APTA 5013. Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu

Räty, M. 2002: Maahanmuuttaja asiakkaana. Tammer-paino:Tampere

Räty, M. & Saari, S. (toim.) 1998. Nimeni ei ole pakolainen. Elämää ulkomaalaisena Suomessa. Vammalan kirjapaino: Vammala. <http://www.kaapeli.fi/mamu>.

Talib, M.2005.Eksotiikkaa vai ihmisarvoa. Opettajan monikulttuurisesta kompetenssista. Turku: Painosalama Oy.

Teräs, M. & Lampinen, E. 2004. Kulttuurilaboratorio. Yhteenvetoraportti. Hesote. Helsinki. <http://www.hesote.edu.hel.fi/projektit/kulttuurilaboratorio/report.pdf>